

Leesmotivatie

Achtergronden en praktische tips
voor leraren po en vo

KWESTIE
VAN LEZEN

17

Nederlandse leerlingen behoren wereldwijd tot de minst gemotiveerde lezers. In de bovenbouw van het basisonderwijs begint hun leesmotivatie te zakken, en deze daling zet door in het secundair onderwijs. 'Leren om te lezen' slaat dan om in 'lezen om te leren'. Leesproblemen en bijbehorende leesonzekerheden steken de kop op.

Als leraar sta je voor de grote uitdaging de leesmotivatatie van je leerlingen aan te wakkeren en op peil te houden. Hoe doe je dat?

Positieve leesspiraal

Leesmotivatatie is een belangrijke pijler binnen de zogenoemde 'positieve leesspiraal'. Hoe plezieriger lezen wordt gevonden, hoe meer er wordt gelezen en hoe beter leerlingen in lezen worden, met weer meer leesplezier tot gevolg. Andersom geldt juist dat hoe minder plezier aan lezen wordt beleefd, hoe minder vaak er wordt gelezen, en hoe groter de kans dat de leesvaardigheid achterblijft, zeker bij zwakke lezers.

Wat is leesmotivatatie?

De vraag 'Wat is leesmotivatatie?' lijkt misschien simpel te beantwoorden, maar is het niet. Wetenschappers verdiepen zich al jaren in de vraag wat motivatie precies is en hoe het ontstaat. In de kern verwijst motivatie naar datgene dat aanzet tot gedrag.

Een algemeen geaccepteerde definitie van (lees)motivatie is die van Ryan en Deci (2000). Zij stellen dat motivatie uiteen valt in *intrinsieke* motivatie en *extrinsieke* motivatie. In het geval van intrinsieke motivatie leest een leerling omdat hij of zij lezen in zichzelf een leuke, interessante of uitdagende activiteit vindt. In het geval van extrinsieke motivatie leest een leerling omdat hij of zij hier door een externe oorzaak toe wordt aangezet; bijvoorbeeld omdat hij of zij de leraar wil plezieren, indruk wil maken op leeftijdsgenoten of geen onvoldoende wil halen. Hoe sterker motivatie van binnenuit komt ('geïnternaliseerd' is), hoe groter de kans is dat een leerling uitgroeit tot een veellezer.

Hoe komt leesmotivatatie tot stand?

Er zijn drie psychologische basisbehoeften die voorwaardelijk zijn voor de ontwikkeling van intrinsieke leesmotivatatie:

Autonomie

Voelt een leerling zich vrij om zelf leeskeuzes te maken?

Competentie

Vertrouwt de leerling op zijn of haar leesvaardigheid?

Verbondenheid

Voelt de leerling zich gewaardeerd en gesteund als hij/zij leest?

TIP

Het stimuleren van autonomie, competentie en verbondenheid kan bij alle leesactiviteiten.

TIP

Wees terughoudend met het uitdelen van beloningen (bijvoorbeeld stickers voor gelezen pagina's). Vooral intrinsiek gemotiveerde lezers zijn betrokken lezers.

Hoe krijg je leerlingen aan het lezen?

Leerkrachten en docenten kunnen de leesmotivatie van hun leerlingen stimuleren door in te spelen op de eerdergenoemde basisbehoeften en factoren:

- Bied leerlingen vrijheid tijdens het lezen: ruim tijd in voor (begeleid) vrij lezen, laat leerlingen zelf boeken kiezen en/of geef ze inspraak in de verwerkingsopdrachten die ze moeten doen. Zo kan hun gevoel van *autonomie* worden ondersteund.
- Laat leerlingen succeservaringen opdoen met lezen, geef ze teksten die aansluiten bij hun niveau. Leg de nadruk niet op hun prestaties, maar op hun vooruitgang. Zo krijgen leerlingen vertrouwen in hun *competentie*.
- Laat leerlingen in groepjes lezen, met elkaar praten over boeken of gezamenlijk opdrachten doen. Investeer daarnaast in een positieve leerkracht-leerlingrelatie. Creëer een omgeving waarin leerlingen zich comfortabel genoeg voelen om zich uit te spreken. Zo kan *verbondenheid* ontstaan.
- Bespreek met leerlingen waarom lezen zo belangrijk is. Hierdoor kunnen zij leren om de *waarde* van lezen in te zien.
- Achterhaal wat het hart van leerlingen sneller doet kloppen, en laat ze boeken lezen die bij hun belangstelling aansluiten. Zorg ervoor dat er in gesprekken of verwerkingsopdrachten over boeken ruimte is voor de leerlingen om de inhoud van het boek te koppelen aan hun eigen beleavingswereld en aan de wereld om hen heen. Zo kan de *interesse* van leerlingen worden aangesproken.

- Leg het accent op de individuele ontwikkeling van leerlingen en niet op sociale vergelijking. Integreer leestaken in andere schoolopdrachten, zodat de nadruk niet enkel op het lezen ligt. Laat leerlingen weten dat leesvaardigheid een kwestie is van inzet, en niet zozeer van talent. Zo leren zij dat *oefenen* belangrijker is dan *presteren*.

TIP

Elke leerling is anders. Wat de een enthousiast maakt, doet de ander niks. Zorg in de klas dus voor een gevarieerd boekenaanbod, diverse soorten leesactiviteiten en verwerkingsopdrachten.

TIP

Houd oog voor de wensen van de leerling, en begeleid hem of haar en stuur bij waar dat nodig is. Autonomie betekent niet volledig loslaten.

En wat als een leerling écht niet wil?

Zeker wanneer leerlingen onvoldoende leesvaardig zijn, kan het lastig zijn om hen voor het lezen te motiveren.

Onderzoek biedt aanwijzingen dat leesplezier pas kan volgen wanneer de leesvaardigheid tot een voldoende niveau is ontwikkeld. Alleen wanneer leerlingen al een bepaalde mate van leesvaardigheid bezitten, zet het vergroten van de leesmotivatie een positieve leesspiraal in gang.

Sommige onwillige lezers hebben een actieve wens om *niet* te lezen. In dit geval vermijden zij lezen, slaan huiswerk waarvoor veel gelezen moet worden over, stoppen zo min mogelijk tijd en

moeite in het lezen, en proberen te ontsnappen uit situaties waarin lezen een vereiste is. Leestaken worden door deze kinderen vaak als te moeilijk beschouwd. Daarnaast ervaren deze kinderen vaak negatieve emoties tijdens het lezen. In sommige gevallen gaat leesvermijding zelfs gepaard met leesangst.

Om leesvermijders weer aan het lezen te krijgen, is het zaak om allereerst de 'leesdrempels' die zij ervaren weg te halen (bijvoorbeeld hun onzekerheid/faalangst, verveling en bangheid). Met name voor deze leerlingen zijn het opdoen van *succeservaringen*, het leren inzien van de *waarde* van lezen en het creëren van een *veilige lees- en leeromgeving* van groot belang.

TIP

Blijf voorlezen, ook in het voortgezet onderwijs of zet luisterboeken in. Zo kunnen ook aarzelende lezers het plezier van verhalen (blijven) ontdekken.

TIP

Verlies (technische) leesvaardigheid niet uit het oog. Pas als kinderen technisch vloeiend kunnen lezen, beginnen ze er plezier aan te beleven.

© Stichting Lezen,
herziene uitgave 2024.

Tekst: **Stichting Lezen**
Foto's **Annemarie Terhell** en
Erik olde Hanhof
Ontwerp **Judith Schoffelen**
& **Erik olde Hanhof**

Uitgave van Stichting Lezen
& de Bibliotheek op school

www.lezen.nl
www.lezeninhetpo.nl

Lezen
STICHTING LEZEN

Bronnen

Guthrie, J. T., Coddington, C. S., & Wigfield, A. (2009). Profiles of reading motivation among African American and Caucasian students. *Journal of Literacy Research*, 41, 317-353.

Guthrie, J. T., McRae, A., & Klauda, S. L. (2007). Contributions of Concept-Oriented Reading Instruction to knowledge about interventions for motivations in reading. *Educational Psychologist*, 42(4), 237-250.

Houtveen, A. A. M., Steensel, R. C. M. van, Rie, S. de la (2019). Zorg voor een motiverende leesomgeving. In *De vele kanten van leesbegrip: Literatuurstudie naar onderwijs in begrijpend lezen in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Inspectie van het Onderwijs* (pp. 57-71). Utrecht: NRO.

Koene, Y. (2017). CORI-lezen: thematisch begrijpend lezen. *Jeugd in School en Wereld*, 101(9), 32-35.

Leesmonitor. Het Magazine (2018). *Leesmotivatie: hoe raak je de juiste snaar?* Amsterdam: Stichting Lezen.

Nielen, T., & Bus, A. (2016). *Onwillige lezers*. Stichting Lezen Reeks 26. Amsterdam: Stichting Lezen.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.

Schrijvers, M. (2019). Effecten van Transformatief Dialogisch Literatuur-onderwijs op het inzicht in 'de mens' en motivatie. In E. Segers & R. van Steensel (red.), *Lekker lezen: Over het belang van leesmotivatie* (pp. 137-154). Stichting Lezen Reeks 30. Delft: Eburon.

Steensel, R. van, Sande, L. van der, Bramer, W., & Arends, L. (2016). *Effecten van leesmotivatie-interventies: Uitkomsten van een meta-analyse*. Den Haag: NRO.

leesmonitor.nu/nl/leesplezier-kinderen

lezeninhetpo.nl

KWESTIE
VAN LEZEN

17